

Міністерство освіти і науки України

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Декаан філософського факультету
Карпенко І. В.
"16" червня 2023 р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Цивілізація Європи: соціокультурні структури

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)
галузь знань 03 Гуманітарні науки /
(шифр і назва)
спеціальність 033 Філософія
(шифр і назва)
освітня програма Європейські студії
(шифр і назва)
спеціалізація _____
(шифр і назва)
вид дисципліни обов'язкова
(обов'язкова / за вибором)
факультет Філософський

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження вченою радою філософського факультету

“ 16 ” червня 2023 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ: доцент кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада кандидат філософських наук, доцент Храброва Ольга Вікторівна

Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Протокол від “ 01 ” червня 2023 року № 10

Завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

Гарант освітньо-професійної програми “Європейські студії”

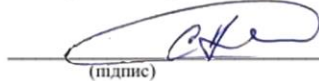
Наталія ЗАГУРСЬКА
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено науково-методичною комісією
філософського факультету

назва факультету, для здобувачів вищої освіти якого викладається навчальна дисципліна

Протокол від “14” червня 2023 року № 10

Голова науково-методичної комісії філософського факультету

Олексій ГОЛІКОВ
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “Цивілізація Європи: соціокультурні структури” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки

перший (бакалаврський)
(назва рівня вищої освіти)

освітньої програми “Європейські студії”

спеціальності (напрямку) 033 “Філософія”

спеціалізації

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни: ознайомлення з засадами та соціокультурними трансформаціями європейської цивілізації; основними етапами формування європейської цивілізації, формування навичок міждисциплінарного аналізу, ведення наукової полеміки.

Актуалізувати набуті знання з історії Європи, історії античної і середньовічної філософії, аксіологічних засад європейської цивілізації.

Створити підґрунтя для вивчення дисциплін: «Соціальна філософія», «Теорія і практики європейської інтеграції», «Філософсько-політичні виміри ідеї Європи».

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

формування фахових компетентностей відповідно до освітньо-професійної програми «Європейські студії»:

- Уміння аналізувати актуальні проблеми сучасності, використовуючи знання історії європейської цивілізації
- Знання соціокультурних засад ідеї Європи та розуміння специфіки, векторів європейської інтеграції
- Знання та розуміння зв'язків між проблемами сьогодення та минулого в контексті європейської історії
- Навички ведення фахового діалогу зі світоглядних, етичних проблем, філософських засад європейської інтеграції
- Уміння використовувати набуті знання в практиці гнучкої інтеграції в європейське суспільство, зокрема в європейський освітній простір.

1.3. Кількість кредитів 4

1.4. Загальна кількість годин 120

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
2-й	2-й
Семестр	
4-й	4-й
Лекції	

32 год.	10 год.
Практичні, семінарські заняття	
32 год.	6 год.
Лабораторні заняття	
год.	год.
Самостійна робота, у тому числі контрольна робота	
56 год.	104 год.
Індивідуальні завдання	
Не передбачено	

1.6. Заплановані результати навчання

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати: методику історичних і соціокультурних досліджень, основні етапи і принципи формування європейської цивілізації, формування єдиного європейського простору, специфіку різноманітних культурних практик;

вміти: застосовувати методологію міждисциплінарного дослідження, вести полеміку з проблемних питань, аналізувати актуальні проблем сучасності та минулого в контексті європейської історії, застосовувати набуті знання в практичній навчальній і науковій діяльності;

демонструвати здатність критичної оцінки і прогнозування суспільно-політичних і культурних подій та явищ; ефективною та плідною комунікативною взаємодією з філософською, науковою спільнотою з питань соціокультурних засад ідеї Європи та європейської інтеграції.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Простір і час

Тема 1. Витоки Європейської цивілізації

Поняття Європи. Сенсоутворюючі особливості Європи. Східна і Західна цивілізації. Засади Європейської цивілізації. Питання про час виникнення європейської цивілізації.

Підґрунтя європейської культури. Антична спадщина: грецька, римська, біблейська складова. Варварський світ. Взаємопроникнення культур.

Проект Європи як ідея і реальність. Етапи формування Європи. Проект єдиної Європи Карла Великого. Імперська Європа Оттона. Феодальна Європа. Наполеонівська Європа. Утворення національних держав. Європа - спільнота держав-націй. Європейський колоніалізм.

Тема 2. Структури європейського простору

Організація і структура фізичного простору. Модель світу. Центр і периферія Європи. Ієрархія простору. Християнський простір і сакральні місця. Монастир. Церква і цвинтар. Єпископства, князівства, графства, королівства, імперія. Село і місто. Топос великого міста. Структура міського простору. Міське самоврядування. Урбанізація і панування міст. Столиця, провінція і колонія.

Реорганізація простору. Централізація державної влади. Формування національних держав. Завоювання простору. Європейська експансія. Привласнення фізичного простору.

Тема 3. Соціальний простір

Соціальні структури європейського суспільства. Демографія. Соціальна ієрархія. Рицарі, шляхта і буржуа. Селяни і городяни. Багатство і злиденність. Соціальна сегрегація.

Відносини влади. Структура влади. Символічна влада. Бюрократія. Дисциплінарна влада і простори ув'язнення.

Індивід і суспільство. Суспільні зв'язки. Сільська/міська громада. Цех/гільдія/корпорація. Суспільство/держава/сім'я. Публічний і приватний простори.

Тема 4. Економічний простір

«Світ-економіка». Національний ринок. Єдиний ринок.

Держава: влада політична і економічна. Економічні зони: північні/південні простори.

Виробництво і споживання. Обмін і ринки. Торгівля і гроші. Торговельні шляхи і транспорт. Ринок праці. Виробники і посередники. Відносини власності. Виробництво і капіталізм. Розкіш і багатство. Праця і багатство. Передумови капіталізму. Промислова революція, виробництво і капіталізм. Імперіалізм і монополістичний капіталізм.

Тема 5. Європейська цивілізація як індустріально-науковий світ

Становлення наукової парадигми світосприйняття. Реформація і університети. Просвітництво. Європейські інтелектуали. Наукова революція і культурні інновації. Нове мислення і технічні винаходи. Промислова революція.

Розділ 2. Структури повсякденності

Тема 1. Естетизація повсякденності

Процес європейської цивілізації як контроль афектів. Манери і поведінка. Придворна культура і куртуазна поведінка. Трансформація відношення до природних потреб. Гігієна і чистота.

Трансформація смаку і народження гастрономії. Кулінарні трактати. Трансформація застільного етикету. Повсякденна їжа і напої. Мистецтво їжі. Дієтетика і раціоналізація споживання. Буржуазна кухня і фабричне виробництво.

Одяг і мода. Мода і мораль.

Відображення повсякденного життя в літературних і візуальних образах.

Тема 2. Приватний простір

Організація приватного і особистого простору. Житло і побут. Типи європейського житла та їхня історична трансформація. Міські дома і квартири. Інтер'єри і меблі. Розкіш і комфорт.

Сім'я і родинні зв'язки. Подружні відносини. Індивідуалізація подружнього життя. Батьки і діти. Дитина і дитинство. Виховання.

Тема 3. Тілесні практики

Тіло і церква. Контроль і приборкання тіла. Секуляризація тілесності. Тіло і сексуальність. Ритуали спокуси. Сексуальне виховання. Тіло і медицина. Народження клініки. Естетизація тілесного. Мода. Індивідуалізація тіла.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб.	інд.	с.р.		л	п	лаб.	інд.	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Розділ 1. Простір і час												
Тема 1. Витоки Європейської цивілізації	6	4				2	6	1				5
Тема 2. Структури європейського простору	14	4	4			6	14	2				12
Тема 3. Соціальний простір	14	4	4			6	14	1	2			11
Тема 4. Економічний простір	14	4	4			6	14	1				13
Тема 5. Європейська цивілізація як індустріально-науковий світ	12	2	4			6	12	1				11
Разом за розділом 1	60	18	16			28	60	6	2			52
Розділ 2. Структури повсякденності												
Тема 1. Естетизація повсякденності	28	6	6			16	28	2				26
Тема 2. Приватний простір	18	4	6			8	18	1	2			15
Тема 3. Тілесні практики	14	4	4			6	14	1				13
Разом за розділом 2	60	14	16			26	60	4	2			54
Усього годин	120	32	32			56	120	10	4			110

4. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Розділ 1. Т.2. Структури європейського простору: (Ре)організація європейського простору	4
2.	Т.3 Соціальний простір: Соціальні структури європейського суспільства	4
3	Т. 4 Економічний простір: Обмін/виробництво/споживання	4
4	Т. 5. Європейська цивілізація як індустріально-науковий світ: Технонаука	4
5	Розділ 2. Т.1. Естетизація повсякденності: 1.1. Раціоналізація повсякденних практик 1.2. Естетизація практик життєзабезпечення	2 4
6	Т.2. Приватний простір: 2.1. Приватні місця 2.2. Приватне життя	2 4
7	Т.3. Тілесні практики	4
	Разом	32

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин (денна)	Кількість годин (заоч.)
1	Розділ 1 Тема 1. Опрацювання літератури до теми. Відповіді на питання для самоконтролю. Підготовка до підсумкового контролю	2	5
2	Тема 2. Опрацювання літератури до теми. Відповіді на питання для самоконтролю. Підготовка до семінарського заняття. Підготовка до підсумкового контролю	6	12
3	Тема 3. Опрацювання літератури до теми. Відповіді на питання для самоконтролю. Підготовка до семінарського заняття. Підготовка до підсумкового контролю	6	11
4	Тема 4. Опрацювання літератури до теми. Відповіді на питання для самоконтролю. Підготовка до семінарського заняття. Підготовка до підсумкового контролю	6	13
5	Тема 5. Опрацювання літератури до теми. Відповіді на питання для самоконтролю. Підготовка до семінарського заняття. Підготовка до підсумкового контролю	6	11
6	Розділ 2 Тема 1. Опрацювання літератури до теми. Відповіді на питання для самоконтролю. Підготовка до семінарського заняття. Підготовка і написання контрольної роботи. Підготовка до підсумкового контролю	16	26
7	Тема 2. Опрацювання літератури до теми. Відповіді на питання для самоконтролю. Підготовка до семінарського заняття. Підготовка до підсумкового контролю	8	15
8	Тема 3. Опрацювання літератури до теми. Відповіді на питання для самоконтролю. Підготовка до семінарського заняття. Підготовка до підсумкового контролю	6	13
	Разом	56	110

6. Індивідуальні завдання *не передбачено*

7. Методи навчання

Основні форми навчальних занять – лекції, семінари, самостійна робота студентів. Навчання здійснюється із застосуванням репродуктивних, пояснювально-ілюстративних, проблемно-пошукових, дискусійних методів навчання.

8. Методи контролю

Поточний контроль

• Оцінювання ступеню активності студентів та якості їх виступів та коментарів при проведенні дискусій на семінарських заняттях.

В усних виступах на семінарах студент повинен

продемонструвати знання основної проблематики курсу, змісту питань

лекційних та семінарських занять, уміти аналізувати і узагальнювати результати наукового дослідження на основі сучасних міждисциплінарних підходів; аналізувати і пропонувати науково обґрунтовану інтерпретацію подій і явищ.

• Оцінювання письмових відповідей на теоретичні питання проблемного характеру (контрольна робота).

Підсумковий контроль (екзамен)

Перевірка розуміння студентами теоретичного та практичного програмного матеріалу в цілому, здатність творчо використовувати накопиченні знання та вміння.

9. Схема нарахування балів та критерії оцінювання навчальних досягнень

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Екзамен	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом		
20	20	20		60	40	100

Поточне опитування під час лекцій (питання проблемного характеру) - 1 б .

Контрольна робота (до 20 б.) - студент має продемонструвати знання соціокультурних аспектів європейської цивілізації, та їх історичну трансформацію, вміння креативного мислення, грамотно і логічно письмово формулювати власну думку. Оцінювання участі в дискусіях під час семінарського заняття (до 5 б.) Студент має аргументувати і відстоювати свою інтелектуальну позицію, адекватно і креативно аналізувати проблеми, що запропоновані для обговорення на семінарі, вміти вести діалог. 5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого питання, використовуючи обов’язкову та додаткову літературу 4 бали – студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого питання, використовує обов’язкову літературу. 3-1 балів – студент не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, або не аргументує свою позицію, або недостатньо використовує обов’язкову літературу при відповіді, допускає суттєві неточності. Доповнення і участь у дискусії: 2 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми, 1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію.

Для допуску до складання підсумкового контролю (екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 25 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю.

Підсумкова екзаменаційна робота: складається з 3-х відкритих питань (1 – 10 б., 2 і 3 – 15 б.), загальний бал - до 40.

Критерії оцінювання:

- знання та використання першоджерел, різних підходів для аналізу актуальних проблем історії європейської цивілізації;
- повнота відповіді;
- творчий характер аналізу й узагальнення різних теоретичних і методологічних підходів;
- навички лаконічного, чіткого, логічного, послідовного та грамотного викладу матеріалу, формулювання власних висновків;
- уміння вести полеміку з теоретичних і практичних питань, уміння проілюструвати теоретичні положення відповідними прикладами.

Високий рівень до 10/15 б.	студент продемонстрував глибоке знання змісту питання, провів глибокий міждисциплінарний аналіз означеної проблеми; глибоко і всебічно висвітлені знання рекомендованої літератури; відповідь повністю репрезентує поставлену проблему, наведені адекватні приклади; відповідь побудована лаконічно, чітко, логічно та послідовно з формулюванням власних аргументованих висновків; відповідь написана грамотно та демонструє високий рівень засвоєння навчального матеріалу
Достатній рівень до 8/12 б.	студент продемонстрував знання змісту питання, виклавши основні положення означеної проблеми; відповідь побудована лаконічно та послідовно, проте допущені певні неточності та похибки у логіці викладу матеріалу, власні висновки не достатньо обґрунтовані;
Задовільний рівень до 6/10 б.	студент продемонстрував уявлення з екзаменаційного питання; відсутній аналіз означеної проблематики; відповідь є фрагментарною, недостатньо логічною; висновки і узагальнення відсутні, або не відповідають змісту питання
Низький рівень до 4/8 б.	студент продемонстрував уявлення з поставленого питання; відсутній аналіз означеної проблематики; відповідь фрагментарна; висновки і узагальнення відсутні, або не відповідають змісту питання
Незадовільний рівень 0 б.	відповідь відсутня, або не відповідає змісту питання

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для чотирирівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

10. Рекомендована література

Основна література

1. Історія європейської цивілізації. Середньовіччя. Експедиції. Торгівля. Утопії/ за ред. Умберто Еко. – Х.: Фоліо, 2020. – 704 с.
2. Історія Європейської цивілізації. Середньовіччя. Собори. Лицарі. Міста / за ред. Умберто Еко. – Х.: Фоліо, 2018. – 672 с.
3. Історія європейської цивілізації. Середньовіччя. Замки. Торговці. Поети/ за ред. Умберто Еко. – Х.: Фоліо, 2018. – 768 с.
4. Історія європейської цивілізації. Епоха Відродження. Історія. Філософія. Наука і техніка / за ред. Умберто Еко. – Х.: Фоліо, 2020. – 528 с.
5. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. Том 1: Структура повсякденності: можливе і неможливе URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Fernand_Braudel/Materialna_tsyvilizatsiia_ekonomika_i_kapitalizm_XV-XVIII_st_Tom_1/
6. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. Том 2: Ігри обміну URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Fernand_Braudel/Materialna_tsyvilizatsiia_ekonomika_i_kapitalizm_XV-XVIII_st_Tom_2_Ihry_obminu/
Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV-XVIII ст. Том 3: Час світу. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Fernand_Braudel/Materialna_tsyvilizatsiia_ekonomika_i_kapitalizm_XV-XVIII_st_Tom_3_Chas_svitu/
7. Еліас Н. Процес цивілізації. Соціогенетичні і психогенетичні дослідження. — Київ: «Перун», 2003
8. Bartlett R. The Making of Europe: Conquest, Colonization and Cultural Change 950 – 1350. 2003, 216 p.

Допоміжна література

1. Блок Марк. Феодальне суспільство / Переклав з французької Віктор Шовкун. - К.: Видавничий дім "Всесвіт", 2002. - 528 с.
2. Гайдеггер М. Час картини світу URL: <https://uadoc.zavantag.com/text/24033/index-1.html>
3. Гантінгтон Семюел П. Протистояння цивілізацій та зміна світового порядку. Пер. з англ. Наталії Климчук. — Львів: Кальварія, 2006. — 474 с.
4. Ле Гофф Ж Середньовічна уява: есеї . Л. : Літопис,2007 - 360 с.
5. Мюшамбле Р. Оргазм і Захід. Історія задоволення від XVI століття до наших днів. К., 2011.
6. Махній М. Еволюція інтимності: від Едему до Мережі // https://shron1.chtyvo.org.ua/Makhnii_Mykola/Evoliutsiia_intymnosti_vid_Edemu_do_Merezhi.pdf?
7. Фуко М. Історія сексуальності. Т. 1. Жага пізнання. – Х. : ОКО, 1997, 235 с.
8. Фуко М. Історія сексуальності. Т. 2. Інструмент насолоди. - Х., 1999.
9. Фуко М. Історія сексуальності. Т. 3. Плекання себе. - Х., 2000.
10. Розанвалон П. Утопічний капіталізм. Історія ідеї ринку. К.: Видавничий дім «КиєвоМогилянськаакадемія», 2006. – 246 с.
11. Фуко М. Наглядати і карати. Народження в'язниці. К.: Комубук, 2020, 452 с.
12. Шивельбуш В. Смаки раю. Соціальна історія прянощів, збудників та дурманів / Вольфганг Шивельбуш ; пер. з нім. – К. : Ніка-Центр ; Львів : Видавництво Анетти

Антоненко, 2016. – 256 с.

13. Bourdieu, P. Distinction: A social critique of the judgement of taste, Harvard University Press, 1984. URL : [http://ifile.it/9jlv6wz/bourdieu - distinction - a social critique of the judgment of taste.pdf](http://ifile.it/9jlv6wz/bourdieu_-_distinction_-_a_social_critique_of_the_judgment_of_taste.pdf)
14. Bourdieu, P. The Social Structures of the Economy, Polity, 2005. URL: [http://ifile.it/8q47op0/bourdieu - the social structures of the economy.djvu](http://ifile.it/8q47op0/bourdieu_-_the_social_structures_of_the_economy.djvu)
15. Le Goff J. L'Europe est-elle née au Moyen Âge?, Seuil, 2003
16. A History of the University in Europe / Ed. by Hilde de Ridder-Symoens[en]. — Cambridge : Cambridge University Press, 1992. — Vol. 1. Universities in the Middle Ages. — 506 p.

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

Електронна бібліотека:

<https://chtyvo.org.ua>